

วิถีชีวิตนักดนตรีตาบอดในสังคมไทย : กรณีศึกษา กรุงเทพมหานคร

The Way of Life of Blind Musicians in Thai Society : Case Study Bangkok

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีการดำเนินชีวิตของนักดนตรีตาบอดในสังคมไทย และเพื่อศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ของนักดนตรีตาบอดในสังคมไทย เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนักดนตรีตาบอดจำนวน 9 คน พี่เลี้ยงนักดนตรี 3 คน ผู้ประกอบการในพื้นที่ใกล้เคียงกับการแสดง 3 คน และผู้บริจาคน 6 คน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีวิทยาแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnomethodology) วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participate Observation)

ผลวิจัยพบว่า นักดนตรีตาบอด มีครอบครัวโดยแต่งงานกับคนปกติ ภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด ระดับการศึกษาสูงสุดคือมัธยมศึกษาตอนต้น นักดนตรีตาบอดสามารถใช้ชีวิตประจำวันได้ใกล้เคียงกับคนปกตินอกจากการแสดงดนตรีแล้วอาชีพเสริมคือการค้าขาย โดยแสดงดนตรีในสถาบันการศึกษาเป็นหลัก รูปแบบการตั้งวงมีลักษณะความเป็นครอบครัว เครื่องดนตรีเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้แล้ว กลยุทธ์ในการแสดงดนตรีคือ การเลือกเพลงให้ตรงกับกลุ่มผู้ฟัง และเปิดโอกาสให้ผู้ฟังขอเพลงได้ การจัดสรรรายได้เมื่อหักค่าใช้จ่ายแล้วจะแบ่งเท่ากัน ปัญหาและอุปสรรคในการแสดงดนตรีคือ สภาพอากาศ สภาพเศรษฐกิจ การแย่งชิงเป็นศิลปินเดี่ยว มีงานอาชีพ และเจ้าหน้าที่เทศกิจ

นักดนตรีตาบอดได้สร้างอัตลักษณ์แห่งตนขึ้นมาผ่านความสามารถในการแสดงดนตรี เพื่อรื้อถอนวาทกรรมของสังคมที่มองว่าเป็นผู้ด้อยโอกาส แต่ถึงแม้ว่านักดนตรีตาบอดจะพยายามสร้างอัตลักษณ์ ความเป็นตัวตนให้สังคมทั่วไปประจักษ์ แต่วิถีชีวิตของพวกเขาก็จำเป็นที่จะยังคงอยู่ในโครงกรอบของกฎเกณฑ์ในสังคม บางครั้งนักดนตรีตาบอดได้นำเอาสิ่งที่สังคมคาดหวังและนิยามความหมายให้กับพวกเขามาใช้สร้างอัตลักษณ์

คำสำคัญ : วิถีชีวิต นักดนตรีตาบอด

ABSTRACT

The purpose of this research was to study a characteristic of the way of life of blind musicians in Thai society and to construct identity on their life. Data were collected from a sampling group of 9 blind musicians, 3 entrepreneurs who locate near the performing state and 6 donors by applying a qualitative research method by means of ethnomethodology, a data-gathering means with the in-depth interview, focus group and participate observation.

The research findings demonstrate that most of blind musicians were congenitally blind; have a family by getting married with normal people; were people with domiciles in the countryside and had the maximum educational level being a secondary school. The blind could live their daily lives the same as people with normal eyesight. Other than performance of music, their supplementary occupation was trading. There had been emphasis on playing in the educational institutions. A format for setting up a band was of a familial character. Musical instruments were those already used. Strategies in performing music were selection of songs befitting a group of audiences. Allocation of income after deduction of expenses would be equally divided. Problems and obstacles in performing music were a weather and economic condition, band seclusion to become soloists, criminals and municipal officials

Blind musicians constructed identity by play music for deconstruct social 's discourse, that they were disadvantaged people. Although blind musicians construct their identity to appear for people, but their way of life still under social construction. Perhaps blind musicians get expectation and define my meaning to construct identity.

Key words: The way of life, Blind musicians

บทนำ

ชีวิตของมนุษย์มีความแตกต่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นด้านเพศ เชื้อชาติ ร่างกาย ทำให้มนุษย์มีการดำเนินชีวิตที่ต่างกัน และในยุคที่ผู้คนต่างต้องแข่งกันดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน ผู้คนที่คอยโอกาส หรือผู้ที่สังคมมองว่าไม่สามารถดูแลตนเองได้ ถูกทิ้งไว้เบื้องหลัง (พงศ์ศฤงษ์ บำรุงพงศ์, 2550:1) คนกลุ่มหนึ่งที่สังคมมองว่าไม่สามารถดูแลตนเองได้เราเรียกว่าผู้พิการ

ผู้พิการเป็นทรัพยากรมนุษย์ส่วนหนึ่งของประเทศ แต่เนื่องจากสภาพของความไม่สมประกอบทางด้านร่างกาย เป็นอุปสรรคในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการมีส่วนร่วมในสังคม (เกศกนก นรเดชาพันธ์, 2554:16) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ประกาศกำหนดประเภทความพิการ 6 ประเภท ได้แก่ ความพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย ความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย ความพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม หรือออทิสติก ความพิการทางสติปัญญา ความพิการทางการเรียนรู้ และ ความพิการทางการเห็น จากข้อมูลของสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ (พก.) พบว่า ในประเทศไทย นับตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ.2537 – 30 พฤศจิกายน พ.ศ.2555 มีจำนวนคนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการทั้งหมด 1,315,030 คน โดยเป็นผู้พิการทางการได้ยิน 209,807 คน ทางการเคลื่อนไหว 605,180 คน ทางจิตใจหรือพฤติกรรม 87,299 คน ทางสติปัญญา 108,468 คน ทางการเรียนรู้ 3,321 คน ทางการเห็น 146,977 คน ทางออทิสติก 3,475 คน พิการเข้าซ้อน 94,538 คน และไม่ระบุ 55,965 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 7 ธันวาคม 2555) จะเห็นได้ว่าจำนวนผู้พิการมีจำนวนไม่น้อยในสังคมไทย

การดำเนินชีวิตของผู้พิการหลายคนยังต้องประกอบอาชีพเลี้ยงตนเอง เพื่อไม่ให้เป็นการระของครอบครัว ดังนั้นการประกอบอาชีพของผู้พิการเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมากต่อคุณภาพชีวิต ผู้พิการหลายคนยังขาดโอกาสในการประกอบอาชีพในหลาย ๆ ด้าน เพราะถูกจำกัดสิทธิด้วยเหตุแห่งความพิการ สังคมไทยยังเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ โดยที่ไม่ได้เปิดโอกาสให้คนพิการได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและไม่เปิดโอกาสสำหรับวิชาชีพต่าง ๆ อย่างทั่วถึง (อานนท์ วันลา, 2553: 5) อย่างไรก็ตามจะเห็นว่าผู้พิการบางกลุ่มไม่ต้องการที่จะเป็นภาระให้กับครอบครัวและสังคม พยายามที่จะสร้างงานสร้างอาชีพด้วยตนเอง เพื่อแสดงให้เห็นว่าตนเองมีคุณค่า มีประโยชน์ เช่นผู้พิการทางการเคลื่อนไหว แต่มีความสามารถในการวาดภาพ ประดิษฐ์สินค้า หัตถกรรมต่าง ๆ ผู้พิการทางสายตาหรือคนตาบอด มีความสามารถที่จะเป็นนักวิชาการ อาจารย์ และนักดนตรีได้ โดยในสังคมไทยมีคนตาบอดที่ใช้เครื่องดนตรีเป็นเครื่องมือหาเลี้ยงชีพ เช่นเป็นครูสอนดนตรี นักดนตรีอาชีพ นักดนตรีที่บรรเลงอยู่ตามข้างถนนหรือที่สาธารณะต่าง ๆ

วงดนตรีคนตาบอดเราสามารถพบได้ทุกจังหวัด รูปแบบการแสดงจะมีตั้งแต่วงดนตรีขนาดเล็ก หรือเรียกว่าศิลปินเดี่ยว ไปจนกระทั่งวงดนตรีขนาดกลางที่มีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป มีเครื่องดนตรีและ

อุปกรณ์เครื่องเสียงต่าง ๆ หลายชิ้น จัดแสดงตามสถานที่ที่มีคนเดินผ่านไปมาจำนวนมาก เช่น ตลาดนัด งานกาชาด ทางเท้า ริมถนน ไปจนถึงสถานศึกษา หน่วยงานราชการและเอกชน อย่างไรก็ตาม สังคมยังขาดความเข้าใจอันลึกซึ้ง ขาดการยอมรับในความรู้ความสามารถ ตลอดจนวิถีชีวิตที่แท้จริงของนักดนตรีตาบอด นักดนตรีตาบอดทั้งที่เป็นนักดนตรีอาชีพและสมัครเล่นก็มีปัญหาในการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพด้วยกันทั้งสองฝ่าย นักดนตรีตาบอดคาดหวังว่าในอนาคตรัฐบาลควรจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบและสามารถช่วยเหลือคนตาบอดให้มีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถ จนนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ เพื่อจะได้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (พีระชัย ลีสมบูรณ์ผล, 2536 : 40)

ดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความประสงค์ศึกษาวิถีชีวิตนักดนตรีตาบอดในสังคมไทย ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดการรื้อถอนวาทกรรมใหม่เกี่ยวกับบริบททางสังคม เพื่อเปิดโลกทัศน์ให้สังคมได้มีความรู้ ความเข้าใจ ในวิถีชีวิตของนักดนตรีตาบอด นำไปสู่การยอมรับ การให้ความช่วยเหลือ และการเปิดโอกาสให้นักดนตรีตาบอดได้มีสิทธิและเสรีภาพในการใช้ชีวิตได้เท่าเทียมกับคนปกติ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีการดำเนินชีวิตของนักดนตรีตาบอดในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ของนักดนตรีตาบอดสังคมไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา โดยศึกษาวิถีชีวิต และการอัตลักษณ์ของนักดนตรีตาบอดในสังคมไทย
2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ นักดนตรีตาบอด พี่เลี้ยงนักดนตรี กลุ่มผู้ประกอบการค้าบริเวณใกล้เคียงพื้นที่การแสดงดนตรี และประชาชนที่บริจาคเงิน
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย คือ กรุงเทพมหานคร
4. ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือน

ธันวาคม 2555

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต

ธงชัย ลุ่มเพชร (2554: 9) กล่าวว่า วิถีชีวิต หมายถึง ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต หรือแบบแผนในการดำรงชีวิตของบุคคลแต่ละคน หรือกลุ่มคนในสังคม ซึ่งแสดงถึงการประกอบกิจกรรมต่างๆ เพื่อการอยู่รอด และเพื่อให้ตัวเองมีความสุขตามที่ตัวเองต้องการ โดยมีปัจจัยภายนอกเป็นตัวกำหนดในการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตให้เป็นไปตามสภาพสังคมและสภาพแวดล้อม ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เพื่อการอยู่รอดของชีวิต โดยสันธรา หอมนาน (2548:10-11) กล่าวว่า การปรับตัวมีหลายระดับ ทั้งสรีรวิทยา การปรับตัวในเชิงพฤติกรรมและการปรับตัวในระดับจิตสำนึก อีกทั้งด้านการปรับตัวก็มีทั้งการจัดการกับตัวเอง และการเข้าไปจัดการกับปัจจัยรอบตัวเพื่อเพิ่มพูนสมรรถนะให้สามารถเผชิญกับแรงกดดันนานาชนิดจากสิ่งแวดล้อมได้อย่างราบรื่น

องค์ประกอบของวิถีชีวิต มี 2 ส่วน

1.1 ส่วนที่เป็นวัตถุ หมายถึง เครื่องมือเครื่องใช้ ที่ใช้ในการดำเนินชีวิต ทั้งที่ได้จากธรรมชาติ และการสืบทอดมาแต่คนยุคก่อน ๆ และหรือประดิษฐ์คิดค้นขึ้นใหม่ ซึ่งจะเกิดมาได้มนุษย์ต้องอาศัยความรู้ความสามารถและฝีมือความชำนาญในการประดิษฐ์

1.2 ส่วนที่เป็นเทคนิควิธีการ วิธีในการดำเนินชีวิตแบบแผนพฤติกรรมซึ่งรวมถึง วิธีกิน วิธีอยู่ วิธีแต่งกาย วิธีพักผ่อน วิธีแสดงอารมณ์ วิธีสื่อความ วิธีจราจรและขนส่ง วิธีรวมกันอยู่เป็นคณะ ตลอดจนวิธีแสวงหาความสุขต่อมนุษย์ด้วยกัน และต่อธรรมชาติแวดล้อม

2. แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์

พิศิษฐ์ คุณวโรตม์ (2545:6) กล่าวว่า อัตลักษณ์หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเองว่า “ฉันคือใคร” ซึ่งเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับคนอื่น โดยผ่านการมองตนเองและคนอื่นมองเรา ความเชื่อมโยงระหว่างตัวเราเองกับคนอื่นไม่เพียงชีวิตด้วยความสัมพันธ์ระหว่างวิธีที่เรานิยามตัวเอง (self-ascription) และวิธีที่ผู้อื่นนิยามตัวเรา (ascription by others) เท่านั้น หากยังชีวิตด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่เราต้องการจะเป็นกับอิทธิพล ความกดดัน และโอกาสต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ ความบีบคั้นด้านกายภาพทางสังคม และวัตถุนั้นขวางกั้นเราจากการแสดงตัวของเราเองในตำแหน่งแห่งที่บางอย่างให้เป็นผลสำเร็จ อันเป็นความบีบคั้นซึ่งรวมถึงการรับรู้เข้าใจของผู้อื่นด้วย (เรื่องฟ้า บุราคร, 2550:31)

Durkheim (อ้างถึงใน นิลวดี พรหมพักพิง, 2547:11) กล่าวว่า สังคมที่ดีต้องเป็นสังคมที่เปิดช่องให้ปัจเจกเป็นตัวของตัวเอง โดยไม่เกิดความแตกแยกหรือเกิดความวุ่นวาย อัตลักษณ์ร่วมของสังคมนั้นมีอาจลดทอนลงไปเป็นจิตสำนึกของปัจเจกคนใดคนหนึ่งได้ เพราะอัตลักษณ์ของสังคมไม่ใช่การนำเอาอัตลักษณ์ของปัจเจกแต่ละคนมารวมกัน โดยเชื่อว่าสังคมมีโครงสร้างยิ่งใหญ่กว่านั้น และเป็นที่มิคุณภาพใหม่ในตัวเอง อัน

เป็นการแสดงให้เห็นถึงอำนาจเหนือกว่าของสังคมที่มีต่อปัจเจกนั่นเอง การสร้างลักษณะร่วมของสังคมนั้น มีการใช้ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ เป็นต้น มาเป็นตัวกำหนดอัตลักษณ์ของกลุ่ม ซึ่งมีนัยของการควบคุมทางสังคมโดยผู้มีอำนาจเหนือเท่านั้น ที่จะเป็นผู้สามารถสร้างวาทกรรมต่าง ๆ ขึ้นมาครอบงำผู้คนในสังคมได้ ในขณะที่ปัจเจกไม่อาจมีพลังพอที่จะส่งเสียงตอบโต้ขึ้นมาได้

3. แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะการทำงานของคนพิการ ของ กิตติยา นรามาส (อ้างถึงในจตุรงค์ บุนยรัตน์สุนทร และคณะ) กล่าวว่า งานและการทำงานของคนพิการมีข้อควรพิจารณาและทำความเข้าใจ ดังต่อไปนี้

3.1 คนพิการต้องทำงานเพื่อแสดงความสามารถในการช่วยเหลือตนเองและครอบครัว ไม่ว่าด้านเศรษฐกิจหรือภาระการรับผิดชอบดูแล มีคนพิการจำนวนมากต้องเข้าโรงพยาบาลโรคจิตเพราะไม่สามารถปรับตัวได้เมื่อไปใช้ชีวิตที่บ้าน และเป็นภาระให้ครอบครัวรับผิดชอบดูแลหาเลี้ยง

3.2 คนพิการต้องการงานที่ตนสนใจหรือชอบ และเป็นงานที่ซึ่งสามารถทำได้โดยใช้กำลังและความสามารถที่มีอยู่

3.3 คนพิการต้องการงานที่ทำให้เกิดความรู้สึกประสบความสำเร็จ เพราะจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นมากขึ้น มีความรู้สึกว่าได้มีส่วนช่วยสร้างความเจริญให้ชุมชนและสังคม และเกิดความรู้สึกพอใจในงานที่ทำ

วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีวิทยาสำหรับการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีวิทยาแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnomethodology) เนื่องจากเป็นวิธีที่มุ่งเน้นกระบวนการสังเกตพฤติกรรม และวิถีชีวิตของกลุ่มทางสังคมและวัฒนธรรมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แล้วรายงานโดยละเอียดถึงพฤติกรรม ความเชื่อ ความรู้ ความเข้าใจทัศนคติ ตลอดจนค่านิยมอันเป็นผลมาจากพฤติกรรมของคนในกลุ่มนั้นๆ (ชาย โพธิ์สิตา 2548: 34) ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ภายในระยะเวลาที่กำหนด โดยผู้วิจัยจะใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ไปพร้อมกับการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก

วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นนักดนตรีตาบอด จำนวน 9 คน พี่เลี้ยงนักดนตรีจำนวน 3 คน ผู้ประกอบการที่อยู่บริเวณที่มีการแสดงของวงดนตรีคนตาบอดจำนวน 3 คน และประชาชนที่บริจาคอีก 6 คน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) กับนักดนตรีตาบอด พี่เลี้ยงนักดนตรี ผู้บริจาค และผู้ประกอบการที่อยู่บริเวณใกล้เคียงพื้นที่ในการแสดงดนตรี ข้อมูลการปฏิสัมพันธ์

พฤติกรรมของนักดนตรีตาบอดจะเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participate Observation)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยในครั้งนี้เลือกใช้การบันทึกข้อมูลด้วยวิธีการจดบันทึก บันทึกเสียง บันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูปและสมาร์ตโฟน และที่สำคัญคือผู้วิจัยซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ เพราะเป็นผู้ดำเนินการวิจัยตลอดทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่กำหนดหัวข้อการวิจัย กำหนดการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย วิธีการออกแบบการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิจัย (ชาย โพธิ์สิตา, 2552:44)

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล การตรวจสอบความน่าเชื่อถือสำหรับการวิจัยในครั้งนี้เลือกใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือแบบสามเส้า (Triangulation) แบบเลือกใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย โดยเก็บข้อมูลด้วยวิธีการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participate Observation) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเป็นการสอบทานการให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลหลักระหว่างการเก็บข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) สำหรับขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูล เริ่มจากการถอดเทปการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งในการดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มผู้วิจัยได้มีแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ เมื่อดำเนินการถอดเทปแล้วผู้วิจัยได้ดำเนินการแบ่งข้อมูลโดยการกำหนดรหัสให้กับข้อมูลหลักสองกลุ่มคือด้านวิธีการดำเนินชีวิตและด้านการสร้างอัตลักษณ์ของนักดนตรีตาบอด จากนั้นดำเนินการเปรียบเทียบข้อมูล และนำเสนอข้อมูลการวิจัยด้วยวิธีการเขียนบรรยาย

ผลการศึกษา

จากการรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์นักดนตรีตาบอดผู้ให้ข้อมูลหลัก และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางของการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษามีดังนี้

1. วิธีการดำเนินชีวิตของนักดนตรีตาบอด

1.1 ข้อมูลพื้นฐาน

ครอบครัว นักดนตรีตาบอดทุกคนได้แต่งงานมีครอบครัว คู่ชีวิตของแต่ละคนเป็นผู้ที่มีสายตาสปกติและมีบุตรเป็นผู้ที่มีสายตาสปกติเช่นกัน จากการที่ไม่รู้วิธีคุมกำเนิด ทำให้มีลูกมาก ประกอบกับไม่มีเวลาดูแล เพราะต้องไปแสดงดนตรีในต่างจังหวัด ทำให้ลูกเป็นเด็กมีปัญหา ไม่เรียนหนังสือ มีครอบครัวตั้งแต่อายุน้อย สร้างภาระให้กับพ่อแม่ แนวทางการแก้ไขของครอบครัวนักดนตรีตาบอดคือ ต้องยอมให้ลูกไม่เรียนหนังสือใน

ระบบ แต่ให้เรียนผ่านระบบคนแทน และทุกครั้งที่แสดงจะนำลูกไปด้วย เพื่อเป็นกำลังเสริมในการยกเครื่องดนตรีสำหรับเตรียมการแสดง และยังสามารถดูแลได้อย่างใกล้ชิด

ที่พักอาศัย นักดนตรีตาบอดส่วนใหญ่เป็นคนต่างจังหวัด จึงต้องเช่าห้องพักในพื้นที่ที่ตนเองใช้ทำมาหากินเป็นประจำ ในการเลือกที่พักมักจะเลือกที่พักร่วมกัน เพื่อความสะดวกในการฝึกซ้อมและการรวมตัวเพื่อออกไปแสดงดนตรี ราคาเช่าที่พักไม่เกิน 3,000 บาทต่อเดือน บางครอบครัวอยู่ต่างจังหวัดที่มีระยะทางไกลจากกรุงเทพฯ มาก ไม่สามารถเดินทางกลับได้ในวันนั้น จะซื้อห้องพักไว้ตามชานเมือง เพื่อใช้พักอาศัยชั่วคราว

การศึกษา นักดนตรีตาบอดมีระดับการศึกษาไม่สูงมากนัก มีตั้งแต่ไม่รู้หนังสือ ไปจนกระทั่งจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และหลายคนเรียนที่โรงเรียนสอนคนตาบอด การศึกษามีส่วนสำคัญอย่างมากต่อโอกาสในการประกอบอาชีพนักดนตรี เนื่องจากนักดนตรีที่ไม่รู้หนังสือ มุมมองความคิด โอกาสในการหารายได้จากการแสดงดนตรีจะถูกจำกัด เพราะไม่ทราบว่าช่องทางในการแสดงดนตรีมีที่ใดบ้าง นอกจากนี้ยังไม่สามารถประกอบอาชีพอื่นได้ เช่น ไม่สามารถขายลอตเตอรี่ หรือค้าขายอื่นได้ เพราะไม่รู้ว่าจะทอนเงินอย่างไร ส่วนนักดนตรีตาบอดที่ได้รับการศึกษา จะมีทักษะความคิด การแสวงหาข้อมูลสถานที่แสดง เรียนรู้และใช้ช่องทางการหาข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ต และมีการสร้างเครือข่ายที่ดีกว่า

อาชีพเสริมและรายได้ พบว่า นักดนตรีตาบอดนอกจากจะแสดงดนตรีเป็นงานหลักแล้ว ยังมีอาชีพเสริมที่นักดนตรีตาบอดส่วนใหญ่ทำ คือการค้าขาย เช่น ขายลอตเตอรี่ ในยามว่างหากไม่มีงานแสดง และช่วงใกล้วันออกสลากกินแบ่งรัฐบาลจะแสดงดนตรี ขณะที่นักดนตรีตาบอดกำลังแสดงดนตรี ครอบครัวอาศัยเวลารายอาหารเป็นรายได้เสริมหลังจากที่ช่วยเตรียมการแสดงดนตรีแล้ว ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นเล็กน้อย นอกจากนี้คนตาบอดจะมีรายได้ประจำจากเบี้ยยังชีพผู้พิการเดือนละ 500 บาท เมื่อรวมกับรายได้จากการแสดงดนตรีแล้ว รายได้เฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 5,000 บาท รายได้มีเพียงพอใช้จ่ายแบบวันต่อวัน นักดนตรีบางคนต้องการออกมาแสดงดนตรีแต่ประสบปัญหาสุขภาพรุมเร้า เช่น เบาหวาน หอบ ความดัน ทำให้เหนื่อยง่ายและแสดงได้ไม่นาน ขณะที่บางคนคิดแค่มีเงินเพียงพอที่จะใช้แบบวันต่อวัน หากมีเงินเพียงพอแล้วจะหยุดพักก่อน เมื่อเงินใกล้หมดจึงเริ่มจัดการแสดงใหม่

การเดินทาง เมื่อต้องไปแสดงดนตรียังสถานที่ต่าง ๆ นักดนตรีตาบอดจะไปกันเป็นกลุ่มโดยอาศัยพี่เลี้ยงนักดนตรีซึ่งมีสายตาปกติเป็นทำหน้าที่ในการขับรถรับส่ง ไม่สามารถเดินทางกันเองได้ หากเป็นเส้นทางที่ใช้ประจำนักดนตรีตาบอดสามารถขึ้นและลงรถโดยสารประจำทางได้อย่างถูกต้อง สำหรับการขึ้นรถโดยสารประจำทางแต่ละสายนั้น จะอาศัยสอบถามเส้นทางของรถโดยสารประจำทางจากคนที่อยู่ที่ป้ายจอดรถประจำทาง ส่วนการลงรถจะใช้ประสาทสัมผัสความรู้สึก การจดจำสภาพของเส้นทางที่ใช้ประจำ เช่น การขึ้นสะพาน

ลงเนิน การเลี้ยว การสะท้อนเมื่อผ่านลูกระนาด จากสภาพดังกล่าวช่วยให้คนตาบอดจดจำสถานที่ต่าง ๆ และลงรถโดยสารประจำทางได้อย่างถูกต้อง

1.2 การเตรียมการแสดงดนตรีและกลยุทธ์ในการแสดง

การเลือกสถานที่ในการแสดงดนตรี ปัจจุบันนักดนตรีตาบอดให้ความสำคัญกับสถานที่ในการแสดง หากเป็นวงดนตรีที่มีสมาชิกในวงประมาณ 3 คนขึ้นไป จะมีเครื่องดนตรีหลายชิ้น มักเลือกแสดงตามสถานศึกษามากกว่าแสดงในตลาดหรือข้างถนน เนื่องจากมีสิ่งอำนวยความสะดวก ไม่ต้องประสบปัญหาเรื่องฝน มีผู้ฟังจำนวนมากพอ และรายได้มั่นคง อย่างไรก็ตามถ้าในวงดนตรีมีจำนวนนักดนตรีต่ำกว่า 3 คน จะไม่สามารถจัดการแสดงในสถานศึกษาได้ เพราะไม่สามารถดึงดูดหรือสร้างความบันเทิงได้เท่าที่ควร เหมาะกับการแสดงบริเวณตลาดมากกว่า ในการขออนุญาตเข้าไปแสดงดนตรีในสถานศึกษานักดนตรีตาบอดจะอาศัยให้ คนในครอบครัว หรือพี่เลี้ยง ช่วยค้นหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และโทรศัพท์ไปยังองค์การโทรศัพท์เพื่อขอเบอร์ หลังจากได้เบอร์แล้วจะโทรติดต่อกับสถานศึกษาเพื่อนัดหมายวันเวลา และมีการส่งรายละเอียดอีกครั้งผ่านแฟกซ์ ทุกวันนี้จะมีวงดนตรีตาบอดหมุนเวียนมาแสดงตามสถานศึกษาไม่ขาดสาย ทำให้แนวโน้มการแสดงในสถานศึกษาของแต่ละวงถูกจำกัดลงเหลือวงละ 1 ครั้งต่อปี ระยะเวลาในการแสดงที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะการแสดงในสถานศึกษามีรอบเดียว ระยะเวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมง ทำให้นักดนตรีไม่เหนื่อยมาก แต่หากแสดงบริเวณตลาด จะต้องเตรียมการแสดงถึง 2 รอบ คือรอบเช้า และรอบเย็น รอบเช้าต้องตื่นตั้งแต่ตี 5 เพื่อมาเตรียมความพร้อม เริ่มแสดง 6.00 – 8.00 น. รอบเย็นต้องเตรียมตัวตั้งแต่ 15.00 เริ่มแสดง 16.00-17.00 น. ซึ่งจะเหนื่อยมากสำหรับนักดนตรี

การเตรียมความพร้อมก่อนแสดง นักดนตรีแต่ละวงจะวางแผนเกี่ยวกับเพลงที่จะใช้แสดง โดยนักดนตรีจะใช้เกณฑ์พิจารณาเลือกเพลง คือสถานที่ที่จะไปแสดง เช่น โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา มหาวิทยาลัย องค์การเอกชน หน่วยราชการ และตลาดที่มีคนมาจับจ่ายใช้สอย หากเป็นกลุ่มสถานศึกษา ผู้ฟังส่วนใหญ่เป็นเด็ก วัยรุ่น ดังนั้นเพลงที่ร้องจะเป็นเพลงสตริง เพลงวัยรุ่นที่กำลังดังทันสมัย หากแสดงตามตลาดสด หรือตลาดนัด เพลงที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นเพลงลูกทุ่ง ลูกกรุง เพลงเพื่อชีวิต และเพลงที่กำลังได้รับความนิยมในขณะนั้นผสมอยู่ด้วย เครื่องดนตรีที่ใช้แสดงแต่ละครั้งขึ้นอยู่กับศักยภาพของวง เครื่องดนตรีหลักได้แก่ กีตาร์ อูปรกรณ์เสริม เช่น ลำโพง เครื่องปั่นไฟ มิกเซอร์ แอมป์ ไมค์ สำหรับอุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงส่วนใหญ่จะซื้อที่คลองถม เครื่องเสียงมักมีราคาค่อนข้างสูง ดังนั้นนักดนตรีเลือกที่จะใช้สินค้านำมือ 2 มากกว่า อย่างไรก็ตามอุปกรณ์เครื่องเสียงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ฟัง หากแสดงดนตรีแล้วเครื่องเสียงมีปัญหา จะได้รับเสียงบ่นจากผู้ฟัง และส่งผลต่อรายได้ของนักดนตรีด้วย

รูปแบบการดำเนินงาน วงดนตรีตาบอดในปัจจุบันมีรูปแบบการดำเนินงาน 2 แบบคือ แบบครอบครัว และการรวมตัวของเพื่อนหรือคนรู้จัก โดยในแบบครอบครัว สมาชิกในครอบครัวมีคนหนึ่งตาบอด และเป็นนักดนตรี ไปชักจูงหรือรวมตัวกับเพื่อนที่ตาบอดเหมือนกันทำวงดนตรีออกแสดง โดยให้สมาชิกในครอบครัว เช่นภรรยาหรือลูกทำหน้าที่เป็นพีเลียงหรือผู้ประสานงาน ส่วนการรวมตัวแบบที่ 2 เกิดจากกลุ่มเพื่อนหรือคนรู้จักมาแสดงดนตรีด้วยกัน สมาชิกในวงและพีเลียงไม่มีความเกี่ยวข้องในฐานะญาติ พีเลียงสำหรับนักดนตรีตาบอด จัดว่าเป็นบุคคลที่สำคัญมาก มีหน้าที่จัดพิมพ์หนังสือขออนุญาตแสดงดนตรี ส่งแฟกซ์ ขั้บรถรับส่งนักดนตรี พาเข้าห้องน้ำ ซื้ออาหารและน้ำดื่ม ยกอุปกรณ์ จัดวางตำแหน่งของกล่องรับบริจาค และอำนวยความสะดวกให้กับนักดนตรีจนกว่าจะเสร็จสิ้นการแสดง ในส่วนของนักดนตรีจะต้องมีทั้งผู้หญิง และผู้ชาย นักดนตรีหญิงจะต้องร้องเพลงของนักร้องผู้หญิง และเป็นคนที่ถือกล่องรับบริจาค ส่วนนักดนตรีชายจะร้องเพลงผู้ชายและเล่นเครื่องเล่นกีตาร์

การรวมตัวตั้งวง วงดนตรีตาบอดนั้น จะต้องประกอบด้วยนักดนตรีตาบอดประมาณ 3 คน เป็นชายและหญิงผสมกัน และมีพีเลียงนักดนตรี ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน ขั้บรถรับส่ง ยกอุปกรณ์เครื่องเสียง เครื่องดนตรีต่าง ๆ ช่วยติดตั้ง ความสัมพันธ์มีทั้งที่เป็นญาติ คนในครอบครัว และเป็นเพียงคนรู้จักที่มีความไว้วางใจกัน คนตรีแต่ละวงจะมีชื่อวง และตราสัญลักษณ์วง เพื่อใช้ในการทำหนังสือขอจัดแสดงตามสถานที่หรือหน่วยงานต่าง ๆ แนวโน้มของวงดนตรีตาบอดในปัจจุบัน มีรูปแบบที่เป็นศิลปินเดี่ยวมากขึ้น การรวมตัวเป็นวงลดลง เพราะรายได้เฉลี่ยต่อคนที่ลดน้อยลงเมื่อรวมตัวเป็นวงไม่คุ้มค่า แต่หากแสดงเดี่ยวสามารถเลือกวันเวลาที่แสดงได้ อุปกรณ์น้อย ลงทุนน้อยกว่า รายได้ต่อคนมากกว่า เช่น บางคนแสดงตามตลาดนัดคนเดียวได้เงิน 800 บาท แต่หากแสดงเป็นวง 3 คน ได้เงิน 3,000 บาท เมื่อหักค่าเดินทาง ค่าอาหาร และให้กับพีเลียงผู้ประสานงานแล้ว เหลือเงินเฉลี่ยต่อหัวนักดนตรีต่ำกว่า 800 บาท ดังนั้นทำให้วงดนตรีตาบอดในปัจจุบันมีแนวโน้มลดน้อยลง

ระยะเวลาในการแสดงดนตรี ระยะเวลาที่ใช้ในการแสดงดนตรีมีจำกัด ขึ้นอยู่กับหน่วยงานที่อนุญาตให้ไปแสดง เช่น หน่วยงานราชการและเอกชนมักอนุญาตในช่วงเวลากลางวัน เช่น 12.00-13.00 น. เป็นช่วงพักรับประทานอาหาร เพราะพิจารณาว่าเป็นเวลาที่เหมาะสมไม่รบกวนการทำงาน แต่หากเป็นสถานศึกษา เวลาเรียน เวลาพักไม่ตรงกัน ดังนั้นเมื่อถูกจำกัดเวลาในการแสดงเฉพาะช่วงเที่ยง เงินบริจาคที่ได้รับมีจำนวนไม่มากนักไม่คุ้มกับค่าใช้จ่าย นักดนตรีจึงมักละเมิดสัญญาคือแสดงตั้งแต่ประมาณ 10.00-13.00 น. ซึ่งทำให้ผู้ประสานงานของสถานศึกษาไม่พอใจ เพราะเสียงดนตรีไปรบกวนการเรียนของนักเรียน การแสดงดนตรีในสถานศึกษากำลังได้รับความนิยมจากวงดนตรีตาบอดอย่างมาก เนื่องจากมีขั้นตอนขออนุญาตที่ไม่ยุ่งยาก ประกอบกับสถานศึกษามีนโยบายในการช่วยเหลือสังคมอยู่แล้ว และกิจกรรมดังกล่าวช่วยสร้างความบันเทิงให้กับนักเรียน ลดความเครียดจากการเรียน ส่วนใหญ่จะอนุญาตให้แสดงเทอมละ 1 ครั้ง หมุนเวียนเปลี่ยนวงกัน

มาเรื่อย ๆ การแสดงแต่ละครั้งจะได้เงินบริจาคขั้นต่ำประมาณ 2,000 บาท สถานศึกษาที่แสดงแล้วได้รับเงินบริจาคมามากได้แก่โรงเรียนคริสเตียน ซึ่งมีระบบและระเบียบในการจัดนักเรียนลงมาชมการแสดง ความประทับใจของนักดนตรีตาบอดไม่ใช่แค่เงินบริจาคที่ได้รับ แต่จากการมีส่วนร่วมในการร้องเพลงของผู้ชม ทำให้รู้สึกตนเองมีความสำคัญ เหมือนเป็นนักร้องกำลังแสดงคอนเสิร์ต ประกอบกับการดูแลเอาใจใส่ของอาจารย์ทั้งเรื่องการเตรียมสถานที่ อาหาร และน้ำดื่ม แต่ไม่บ่อยครั้งที่วงดนตรีตาบอดจะมีโอกาสในการเข้าไปแสดงดนตรีในโรงเรียนคริสเตียน ขณะเดียวกันอาจารย์ผู้ประสานงานบางคนก็สร้างความรู้สึกที่ไม่ดีด้วยการใช้คำพูดที่รุนแรงว่ากล่าว ถูกตำหนิติเตียน ไม่ให้เกียรตินักดนตรีตาบอด

การจัดสรรรายได้จากการแสดงดนตรีเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งมี 2 แบบ คือหากเป็นวงดนตรีประเภทครอบครัว จะประกอบด้วยนักดนตรี และผู้ประสานงานที่เป็นคนในครอบครัว เช่น ภรรยา น้องสาว ลูกชาย แต่ก็จะมีนักดนตรีอื่นที่ไม่ใช่คนในครอบครัว เกณฑ์ในการแบ่งรายได้ จะแบ่งให้กับนักดนตรีคนละ 10 % จากเงินรายได้ทั้งหมด เงินที่เหลือผู้ประสานงานหลักจะแบ่งเงินให้คนในครอบครัวตามความเหมาะสม อีกประเภทหนึ่งคือการรวมตัวของเพื่อนหรือคนรู้จัก เกณฑ์ในการแบ่งคือนำรายได้หักค่าใช้จ่าย เงินที่เหลือนำมาแบ่งเท่ากัน นอกจากนี้ นักดนตรีตาบอดยังยินดีแสดงเพื่อเป็นการกุศลเพื่อช่วยเหลือสังคม

กลยุทธ์ในการแสดงดนตรี การเลือกเพลงที่สอดคล้องกับอายุของผู้ฟัง เช่น ผู้ฟังเป็นเด็กนักเรียนวัยรุ่น จะเน้นเพลงสมัยใหม่ เพลงของนักร้องวัยรุ่น เพลงสตริง ถ้าเป็นผู้ใหญ่ จะเป็นเพลงเพื่อชีวิต เพลงลูกทุ่ง และเพลงที่กำลังได้รับความนิยมในปัจจุบัน การวางกล่องรับบริจาค เลือกวางกล่องในจุดที่คนเดินผ่าน และจะให้นักดนตรีตาบอดถือกล่องรับบริจาคพร้อมกับร้องเพลงด้วย อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมด้วยการขอเพลง นอกจากนี้ยังมีการหยุดร้องเพื่อพูดคุยสร้างความคุ้นเคยเป็นกันเอง ทักทายผู้ฟังและกล่าวขอบคุณ การหยุดร้องเป็นระยะเป็นการช่วยพักเสียงและพักเหนื่อยของนักดนตรีอีกทางหนึ่ง

1.3 ปัญหาและอุปสรรคของนักดนตรีตาบอด

นักดนตรีตาบอดต้องเผชิญกับปัญหาสภาพแวดล้อมทั่วไป ได้แก่ ฝนตก โดยเฉพาะแสดงตามตลาดหรือสถานที่เปิดโล่ง น้ำฝนจะส่งผลกับเครื่องดนตรีที่เป็นไฟฟ้าเมื่อกระทบความชื้น เกิดไฟฟ้ารั่ว อีกทั้งยังทำให้รายได้จากการบริจาคมลดลง อีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้รายได้ลดลง คือค่าครองชีพที่สูงขึ้น ทำให้คนส่วนใหญ่ระมัดระวังการใช้จ่ายเงินในการทำบุญ นอกจากนี้ นักดนตรีตาบอดยังต้องเผชิญกับการกดทับ จากกลุ่มคนหลายกลุ่มในสังคม ได้แก่ กลุ่มประชาชนทั่วไป ผ่านสายตาและคำพูดที่ดูถูก ไม่ให้เกียรติ กลุ่มมิชชันนารีซึ่งแฝงตัวมาขโมยเงินในกล่อง โดยเฉพาะกล่องที่ตั้งอยู่ใกล้ดูแลไม่ทั่วถึง บางครั้งเจอนักเลงหรือคนเมามาหาเรื่องและนำเงินไป นักดนตรีตาบอดส่วนใหญ่จะไม่ตอบโต้ แต่จะปรับวิธีเก็บเงินไม่ให้เหลือเศษเงินที่เป็นธนบัตรอยู่ในกล่อง เพื่อไม่ให้เป็นสิ่งล่อตาแก่กลุ่มมิชชันนารี กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐ โดยเฉพาะเทศกิจที่คอยตรวจจับเวลาออกไปแสดงใน

สถานที่ไม่เหมาะสม กลุ่มสุดท้ายคือกลุ่มนักดนตรีตาบอดด้วยตัวเอง โดยเฉพาะคนที่มีความสามารถในการร้องเสียงดี จะเรียกเก็บค่าตัวในราคาสูง และมีการลาออกจากวง ไปเป็นศิลปินเดี่ยว ทำให้วงดนตรีเดิมต้องหยุดชะงัก นักดนตรีที่เหลือรู้สึกถึงความไม่มั่นคงในอาชีพ

2. การสร้างอัตลักษณ์ของนักดนตรีตาบอด

นักดนตรีตาบอดสร้างอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนจากความสามารถในการแสดงดนตรี การร้องเพลง การแสดงที่สร้างความสุขให้กับผู้ฟัง โดยต้องการให้ตนเองมีค่าแตกต่างจากขอทาน พยายามพัฒนาคุณภาพการร้องเพลง เรียนรู้เพลงใหม่ ๆ ที่เป็นที่นิยมในปัจจุบัน ปรับกลยุทธ์การแสดง เช่นในวงจะมีทั้งนักร้องหญิง และนักร้องชาย ทำให้สามารถร้องเพลงได้ถูกใจผู้ฟังทุกเพศ ทุกวัย ในมุมมองของนักดนตรีตาบอด เขาเชื่อว่าเขาไม่ต่างอะไรกับคนปกติที่มีเป้าหมายอย่างเดียวกันคือขายเสียงแลกเงิน อาชีพของเขาเป็นนักดนตรีหรือนักร้อง ไม่ใช่ขอทาน ขณะที่คนในสังคมมองนักดนตรีตาบอดเป็นเพียงผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ไม่ให้การยอมรับ การให้เงินหรือการช่วยเหลือเพราะความเมตตาสงสาร ไม่ได้เกิดจากคุณภาพหรือความสามารถในการแสดงดนตรี นอกจากนี้ในด้านกฎหมาย นักดนตรีตาบอดมักถูกเทศกาลจรวจจับ ไม่ให้แสดงในสถานที่ ห้าง ๆ ที่บางจุดมีคนเร่ร่อน หรือหาบเร่แผงลอยสามารถขายได้ แต่ถ้าเป็นนักดนตรีตาบอดมาแสดงมักถูกเทศกาลจับ ดังนั้น แม้ว่านักดนตรีตาบอดจะพยายามสร้างอัตลักษณ์ หรือสร้างความเป็นตัวตนให้สังคมทั่วไปประจักษ์ แต่วิถีชีวิตของพวกเขาที่จำเป็นที่จะยังคงอยู่ในโครงกรอบของกฎเกณฑ์ในสังคม

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยวิถีชีวิตนักดนตรีตาบอดในสังคมไทย พบว่า นักดนตรีตาบอดมีรูปแบบการใช้ชีวิตใกล้เคียงกับคนปกติ คือ แต่งงานมีครอบครัว มีบุตร ภูมิลำเนาเป็นคนต่างจังหวัด พักอาศัยตามห้องเช่าราคาถูก โดยรวมกันอยู่เป็นกลุ่ม อาชีพหลักคือการเป็นนักดนตรี ซึ่งรายได้จากการแสดงนั้นไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ดังนั้นจึงต้องมีอาชีพเสริมได้แก่การขายอาหารและสลากกินแบ่งรัฐบาล อย่างไรก็ตามนักดนตรีตาบอดก็ยังให้ความสำคัญกับการแสดงดนตรีมากกว่าเพราะส่วนใหญ่มีใจรักในเสียงเพลง มีความสุขในการร้องเพลง ซึ่งพวกเขาได้พยายามพัฒนากลยุทธ์ในการแสดงดนตรี ตั้งแต่การเลือกสถานที่แสดง โดยจะเลือกสถาบันการศึกษา มากกว่าสถานที่อื่นเพราะจุดแข็งเรื่องสถานที่ที่มีความสะดวกสบาย กลุ่มลูกค้าเป้าหมายมีจำนวนมาก แม้จะมีระยะเวลาในการแสดงสั้นแต่รายได้ที่ได้รับก็คุ้มค่ากับการแสดง มีนักร้องทั้งหญิงและชายเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อเพลง ก่อนการแสดงจะมีการเลือกเพลงไว้ล่วงหน้า เพลงที่ร้องจะขึ้นอยู่กับกลุ่มลูกค้าในสถานที่นั้น ๆ ระหว่างที่ร้องเพลงจะมีการพูดคุยเป็นระยะ ๆ กับผู้ฟัง เพื่อให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมในการแสดงด้วย นอกจากนี้มีการปรับกลยุทธ์การวางจุดตั้งกล่องรับบริจาคให้สะดวกและปลอดภัยจากมิจฉาชีพ

การสร้างอัตลักษณ์ของนักดนตรีตาบอด พบว่า นักดนตรีตาบอดสร้างอัตลักษณ์แห่งตนขึ้นมา เพื่อให้คนทั่วไปยอมรับว่าไม่ใช่ผู้ด้อยโอกาสในสังคม สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ด้วยความสามารถในการร้องเพลง การแสดงดนตรี สังคมกดทับนักดนตรีตาบอด โดยถูกวาทีกรรมไปแล้วว่าคนตาบอดที่แสดงดนตรีนั้นเป็น “ขอทาน หรือ วณิพก” ขณะที่คนปกติเล่นดนตรีริมทางเท้า หรือสถานที่สาธารณะเพื่อรับเงินบริจาค สังคมเรียกกลุ่มคนเหล่านี้ว่า “นักดนตรีเปิดหมวก” ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการแสดงออกของนักดนตรีตาบอดทั้งหมดยังอยู่ภายใต้กรอบโครงสร้างและวาทกรรมของสังคม ซึ่งคงต้องอาศัยเวลา ในการพิสูจน์ความสามารถหรือศักยภาพในการแสดงให้สังคมประจักษ์เพื่อนำไปสู่การยอมรับต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาผู้วิจัยมีความเห็นว่า การใช้ชีวิตประจำวันของคนตาบอดไม่ได้แตกต่างจากคนทั่วไป แต่งานมีสามมิ ภาระยา และลูกเหมือนคนปกติ ส่วนใหญ่มีฐานะยากจน แต่ก็ไม่ต้องการให้ตนเองเป็นภาระของสังคม โดยพยายามพัฒนาศักยภาพด้านใดด้านหนึ่งตามที่ตนเองถนัด เพื่อใช้ประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัว อาชีพที่คนตาบอดนิยมทำกันอาชีพหนึ่งคือการเป็นนักดนตรี สอดคล้องกับ พรจันทร์ เกียรติศิริโรจน์ (2551) ที่กล่าวว่า ผู้พิการต้องการการทำงานเพื่อแสดงความสามารถในการช่วยเหลือตนเองและครอบครัว ทั้งในด้านเศรษฐกิจและภาระความรับผิดชอบในครอบครัว ต้องการงานที่ตนสนใจหรือชอบ เป็นงานที่สามารถทำได้โดยใช้กำลังความสามารถที่มีอยู่ ต้องการงานที่ทำให้เกิดความรู้สึกประสบความสำเร็จเพราะจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นมากขึ้น การแสดงดนตรีในปัจจุบันมีความยากลำบากมากขึ้น การดำเนินงานในลักษณะธุรกิจครอบครัว ขนาดวงไม่เกิน 5 คน กลยุทธ์ในการแสดงต้องมีการปรับรูปแบบในการแสดงให้สอดคล้องกับสถานที่และกลุ่มผู้ฟัง อย่างไรก็ตามความสามารถทางด้านดนตรีของนักดนตรีตาบอดไม่สูงมากนัก ขาดความรู้ขาดทักษะในการร้องเพลงและแสดงดนตรี ไม่มีการพัฒนาเพลงใหม่ ๆ ทำให้ไม่เป็นที่ประทับใจของคนบริจาค สอดคล้องกับ พิระชัย ลีสมบูรณ์ผล (2536) พบว่า มีคนตาบอดจำนวนน้อยมากที่ใช้ดนตรีเป็นอาชีพหลักอย่างแท้จริง เนื่องจากคนตาบอดส่วนใหญ่ยังไม่สามารถแสดงดนตรีได้คุณภาพถึงระดับที่ทำให้ได้รับความสนใจและยกย่องจากบุคคลทั่วไป อย่างไรก็ตามนักดนตรีตาบอดมีการวางแผนเชิงกลยุทธ์ในการแสดงดนตรี ทั้งการเลือกเพลงที่เหมาะสมกับผู้ฟังและสถานที่ การสร้างความเป็นกันเอง เทคนิคการวางจุดรับบริจาค ซึ่งจะสอดคล้องและแตกต่างกันไปตามสถานการณ์

นักดนตรีตาบอดพยายามสร้างอัตลักษณ์ให้ตนเองผ่านการแสดงดนตรี เป็นการแสดงให้เห็นความสามารถ และคุณค่าที่อยู่ในตนเอง สอดคล้องกับอานนท์ วันลา (2553) ที่พบว่า ทักษะดีของคนตาบอด คือการมองตนเองว่าไม่เคยสูญเสียอะไร ประเมินตามความรู้สึกว่าตนเองไม่แตกต่างมีความสามารถและมีคุณค่า นั่นคือการเห็นคุณค่าของตนเอง ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาศักยภาพของตนเอง และเป็นพื้นฐานของการ

สร้างอัตลักษณ์แห่งตนขึ้นมาใหม่ แทนที่อัตลักษณ์ของผู้พิการที่สังคมมอบให้ ที่ว่าคนพิการน่าสงสาร น่าเวทนา ควรได้รับการช่วยเหลือ ผู้อัตลักษณ์แห่งตัวตนใหม่ ทำให้สังคมยอมรับในความสามารถ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยจากผลการวิจัย พบว่า นักดนตรีตาบอดมีลักษณะวิถีชีวิตใกล้เคียงกับคนปกติ แต่จะประสบปัญหาความยากลำบากในการทำมาหากิน ทางเลือกในการประกอบอาชีพมีไม่มากนัก โดยเฉพาะการเป็นนักดนตรีตาบอด ขาดเสียงแลกกับเงินบริจาค ซึ่งปัจจุบันการแข่งขันค่อนข้างสูง มีนักดนตรีศิลปินเดี่ยวเพิ่มขึ้นจำนวนมาก สังคมไม่ให้การยอมรับในความสามารถทางการแสดงดนตรีของนักดนตรีมากนัก เหตุผลของการบริจาค มาจากความสงสารมากกว่าชื่นชมในเสียงเพลง อีกทั้งการช่วยเหลือจากรัฐบาลไม่มีความชัดเจนทั้งระดับนโยบายและความเป็นรูปธรรม ดังนั้นผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขแก่บุคคล 3 ฝ่าย ได้แก่

1. นักดนตรีตาบอด ควรพัฒนาความสามารถในการแสดงดนตรี หมั่นฝึกฝนการร้องเพลงให้ได้มาตรฐาน สามารถร้องได้ทุกแนว ติดตามเพลงที่กำลังได้รับความนิยมในปัจจุบัน ก่อนการแสดงทุกครั้งควรเตรียมความพร้อมศึกษาข้อมูลของกลุ่มลูกค้าในสถานที่ที่จะไปแสดง ว่าเป็นกลุ่มใดคนทำงาน นักเรียน นักศึกษา อายุเท่าใด เพื่อให้สนองความต้องการของผู้บริจาคได้ทุกกลุ่ม การแต่งกายควรสุภาพเรียบร้อย เพื่อภาพลักษณ์ที่ดี และสร้างความสนใจให้กับกลุ่มผู้ฟังได้

2. ประชาชนทั่วไป ทั้งกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย และกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าที่อยู่ในสถานที่ใกล้เคียงกับการแสดงที่อาจจะได้รับผลกระทบจากการแสดงดนตรี ซึ่งทุกกลุ่มควรให้เกิดดีซึ่งกันและกันเคารพสิทธิความเป็นมนุษย์ของทุกคน หากนักดนตรีทำอะไรที่ไม่ถูกต้องเช่นเสียงดนตรีดังเกินไป ควรพูดจาด้วยความสุภาพไม่ต้องใส่อารมณ์เพราะกลุ่มนักดนตรีตาบอดส่วนใหญ่ไม่ต้องการมีปัญหาหรือสร้างความเดือดร้อนให้กับใคร ปัญหาที่ผ่านมาเกิดจากความไม่รู้ไม่เจตนามากกว่า

3. ภาครัฐควรเพิ่มโอกาสในการแสดงความสามารถทางดนตรี จัดเวทีการแสดงในสถานที่หน่วยงานราชการ หรือสวนสาธารณะ ให้นักดนตรีตาบอดได้แสดง เพื่อเป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ เปรียบเสมือนการโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปเห็นความสามารถเชิงประจักษ์ เพราะคนในสังคมบางกลุ่มไม่มั่นใจในความสามารถ ขณะที่วงดนตรีคนตาบอดที่มีศักยภาพเป็นนักดนตรีมืออาชีพยังมีอยู่

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่อง "วิถีชีวิตนักดนตรีตาบอดในสังคมไทย : กรณีศึกษา กรุงเทพมหานคร" ซึ่งเป็นการศึกษาการดำเนินชีวิตประจำวันของนักดนตรีตาบอด และการประกอบอาชีพ

ของนักดนตรีตาบอด ทั้งในบริบทกระบวนการแสดงดนตรี กลยุทธ์ในการแสดงดนตรี การสร้างอัตลักษณ์ของนักดนตรีตาบอด ซึ่งเป็นการศึกษาสมรรถนะด้านการร้องเพลงเพียงอย่างเดียว ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปผู้วิจัยขอเสนอแนะให้ทำการศึกษาสมรรถนะด้านอื่นของนักดนตรีตาบอด เพื่อให้ทราบสมรรถนะ ความรู้ความสามารถอื่น ๆ ของนักดนตรีตาบอด เพื่อนำไปสู่การวางแผนจัดอบรมเชิงปฏิบัติการในการพัฒนาอาชีพเป็นการเพิ่มทางเลือกในการประกอบอาชีพ สร้างรายได้ และควรศึกษาคุณภาพชีวิตของนักดนตรีตาบอดก่อนฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และหลังการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ มีความเปลี่ยนแปลงในคุณภาพชีวิตหรือไม่ นอกจากนี้ยังใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้พิการประเภทอื่นให้เขาสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองโดยไม่เป็นภาระของผู้อื่น

เอกสารอ้างอิง

กิตติยา (นรามาศ) รัตนากร. คนพิการ : การสงเคราะห์และการฟื้นฟูสมรรถภาพ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2531.

เกศกนก นรเดชานนท์. “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจ้างงานผู้พิการเข้าทำงาน ของผู้ประกอบการธุรกิจใจในเขตกรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาศักยภาพคนพิการ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2554.

เครือข่ายงานพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534. เข้าถึงเมื่อ 5 ธันวาคม .2555 <http://www.fap.or.th/subfapnews.php?id=652>

จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร และคณะ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ รูปแบบและแนวทางการส่งเสริมกลุ่มอาชีพหรือสวัสดิการสำหรับคนพิการ. เข้าถึงเมื่อ 5 ธันวาคม .2555 http://www.healthyability.com/detailnew.php?content_id=576

ชาย โพธิ์ลีตา. ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง. 2548.

_____. ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง. 2552.

ธงชัย ลุมพชร. “วิถีชีวิตชาวไทยทรงดำ ตำบลบ้านคอน อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี” วิทยานิพนธ์
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2554.

นิลวดี พรหมพักพิง. "การสร้างอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมในจังหวัดขอนแก่น" วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาสังคมวิทยาการพัฒนาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2547.

พงศ์ศฤงษ์ บำรุงวงศ์. “โครงการศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการทางสายตา จังหวัดขอนแก่น” วิทยานิพนธ์
สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขามิสสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2550.

พรจันทร์ เกียรติศิริโรจน์. การส่งเสริมการมีงานทำของคนพิการ. ค้นเมื่อ 9 มกราคม 2554, จาก
<http://gotoknow.org/blog/pornjan/145237>. 2554.

พิศัญญ์ คุณวโรดม. “อัตลักษณ์และกระบวนการต่อสู้เพื่อชีวิตของผู้ติดเชื้อ HIV”. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและ
มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2545.

พีระชัย ลีสมบูรณ์ผล. “ดนตรีของคนตาบอดในประเทศไทย : การเรียนรู้และการประกอบอาชีพ” วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล. 2536.

เรืองฟ้า นูราคร. "การสื่อสารกับการสร้างอัตลักษณ์ กระเทย ในพื้นที่คาบารด์โซว์" วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร
มหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2550.

สันธรา หอมนาน. “การประกอบอาชีพและวิถีชีวิตผู้ขับขีมอเตอร์ไซด์รับจ้างในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษา
ซอยอาภาภิรมย์ และซอยเสือใหญ่อุทิศ” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองการ
ปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. 2548.

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาการประกอบอาชีพอิสระของผู้สำเร็จอาชีวศึกษา. พิมพ์ครั้งที่
1. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2535.

อานนท์ วันลา. “การสร้างเทคโนโลยีแห่งตัวตนของสมาชิกวุฒิสภาผู้พิการทางสายตา” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร-
มหาบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและเอกชน มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2553.